

**АКТОВІ КНИГИ ОВРУЦЬКОГО ГРОДСЬКОГО УРЯДУ
ДР. ПОЛ. XVII ст. – ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ
ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ
МОВНИХ КОНТАКТІВ**

У Центральному державному історичному архіві України зберігаються судові книги Овруцької повітової канцелярії, починаючи від 1678. На жаль, оригінали овруцьких рукописів за попередні роки втрачено, лише окремі акти-виписи надруковано в різних підбірках історіографічних матеріалів (переважно в «Архиве Юго-Западной России», опубліковані протягом 1859-1914 рр., «Актах, относящихся к истории Южной и Западной России», опубліковані протягом 1863-1867 рр.).

Овруцькі актові книги мають неабияке значення для вивчення історії становлення та розвитку української мовної системи, а починаючи з др. пол. XVII ст. – і польської.

Досліджувана книга (найдавніша, яка зберігається в архіві) містить різні судові справи (реляції, посесії, маніфестації, обляти, протестації) за 1678 рік. Починається вона з іораменту – своєрідної присяги. Усього в книзі 50 аркушів. Крім актів за 1678 рік, в один конволют переплетені також ще книги за 1679 та 1680 рр. Палітурка книги – картон, обтягнутий шкірою. Пам'ятка збереглася у цілком задовільному стані, лише зрідка трапляються затерті частини сторінок, що суттєво не впливає на читабельність тексту пам'ятки. Над книгою працювало п'ять писарів, почерки усіх розбірливі: Реміян Сурин, Михайло Кончаковський, Стефан Вишпольський, Андрій Редчич, Іоан Кривський.

Структура пам'ятки нічим не відрізняється від ведення подібних книг у повітових канцеляріях на Правобережній Україні. Кожна справа складається з протоколу, основної частини й есхатолу. Особливість майже всіх актових книг Овруцького гродського уряду полягає в тому, що протоколи й есхатоли писані тогочасною українською мовою, а основні частини – польською.

До сьогодні ці актові книги ще не були об'єктом дослідження серед пам'яток старої української та польської мов.

Вже попередній аналіз книги Овруцького гродського уряду за 1678 рік дозволяє зробити висновки про важливість її для вивчення історії української та польської мов, особливо для подальшого глибшого усвідомлення взаємовпливів обох мовних систем.

Виділимо такі найхарактерніші графіко-мовні особливості публікованої справи:

– у пам'ятці зовсім відсутня літера ґ, писарі для передавання фонемами /ѣ/ використовують лише букви е □а е, не залежно від наголошуваності: *делу, дедичными, намесьникомъ, на уряде,*

нинешнихъ;

– спостерігається непослідовне використання: *ε* і *є* (*Андреем, Анъдреемъ*),

– сплутування *и* та *ы* (*инсеровании, вписаныи*);

– досить послідовно писарі відбивають носові (*będq, potocq Boza*), хоча інколи графеми для передавання цих звуків писар вживає для позначення голосних [a] та [e] в кінці слів (*postanowienie nasze takowę; a iesliby tę niedoszły, tedy po nich, ktore napewney będą sądzonę*);

– сплутування графем кирилиці та латиниці (*земьского, земьскего*)

– у власних назвах на зразок *Hoholczyna, Bużyzynszczyzna* спостерігається непослідовне використання суфіксів: *-изн-*, характерного для творення дериватів у польській мові та *-ин-* для – української;

– сплутування українських та польських закінчень *-ого, -его* (*земьского, земьскего, Киевъского, Киевскего*)

– трапляються паралельні написання польських і українських лексем: *siedliszcze, sieliszcze*.

У тексті сарави виявлено запозичене з української мови слово *rozrobkami*, що позначає землю, підготовлену, розроблену для засівання; в польській мові існує тільки дієслово *rozrobić* та пов'язаний з ним дієприкметник *rozrobiony*, іменника ж *rozrobka* жоден словник старої польської мови не фіксує, з чого можемо зробити висновок про запозичення даного виразу з української мови, в якій це слово активно функціонує дотепер.

Писарі, поза сумнівом, володіли обома мовами, оскільки рука при писанні однієї справи не мінялася. Тому й спостерігаємо досить часті ненавмисні переходи з мови на мову, що й проявляється як у графіці, так і в передаванні тієї чи іншої мовної системи.

Наразі ми готуємо пам'ятку до друку в цілому, а цією публікацією представляємо одну із справ досліджуваної актові книги.

Облята делу добрами дедичными лежачими межи их млтями
Паны Анъдреемъ и Олизаром Сынгурами учиненымъ

Року тысеча шестьсотъ семьдесят ѿсмог мсца мая двадцат
четвертого днѣя.

На вряде кгородскомъ, в замьку его кр милости
Оуруцкомъ передо мьною Михаломъ Кончаковъскимъ,
наместникомъ подьстароства Овьруцкого и акътами нинешньими
кгородскими старостиньскими перьсоналитерь // (7) становши
урожоными его мл; пан Янь Трипольский для вписаня до книг
нинешнихъ кгородскихъ Оуруцкихъ подаль пероблятам ориинал

делу вечистого добрами дедичними, лежачими в воєводстве Києвськомъ, а повете Овруцькомъ, будучими межи ихъ мл Паны Андреем и Олизаромъ Сынькгурами братею роженого, списаным з сусцьптью на томъ оуринале на тыле презъ его мл Пана Акъсака, судю зельского Києвського, написанюю, о чомъ тотъ дел нижеи инсеровании ширей в себе описуєт, которого, подавши, просил, абы принять и въ книги нинешньиє вписаньи быль. Я тєди урядъ онь дель примуючи до кънигъ читаломъ, Котории так се в себе маєт. Roku tysiąc szescset szesnastego, miesiąca Septembra osmnastego dnia, ja Andrzej y ja Olizar Syngurowie, bracia rodzeni, czyniąć dosic Intercyzie y Postanowieniu naszemu, między sobą uczynionemu, przez przyjacielia naszego zboljšnego Jego Ml(st) Pana Fedora Obuhowicza, pisarza ziemskiego Mozyrskiego, aby i my tego dnia y roku wysz mianowanego według tey Intercyzy, przyiaciоł między sobą obrawszy y wysadziwszy dział wieczysty uczynili, tak grunty, jako y poddanych między siebie podzielili, co za pomocą Bożą y zgodą naszą zobopolną przez Jch Ml(s)ciow Panow przyiaciоł, tego dnia nie niepochiliaiąc, wszystkiemu dosic y iesmy uczynili y takim sposobem między sobą postanowili. Mnie, Andrzeiowi Syngurowi, z działu tego dostały się grunty y siedliszczа тє \ (7 зворот) мianowaną y przynależацє według tego, jakosmy pierwєє między sobą byli z bratorskiej miłości podzielili y do tego czasu spokojnie wierzeli y uzywali, to iєst sieliszczє Hodunowskie, na którym dworem sobie zbudował, posiadliwszy się do tego mego двора, siedliszczа przynależацє: Udodowsczyzna, Бульзинсчызна, Корczynsчызна, y do nich pola rozrobionę y czerczeze sianożєci przynależацє, takze y poddanych między siebiesmy rozebrali. A mianowicie ci poddani mnie, Andrzeiowi, się dostały, Siemion Szulha, y z synami, to iєst Fіlon, Misko, Jerko, Mamiyło, Tyszko, Wacсуła Udodowiczowie y bratankowie jch Misko Jwanowicz, Kondrat Makarowicz Udodowiczowie, Jurko y Michal Łukaszowiczowie, Jwan Pryma z synami, Wasko, Соfohub, Perepiechenko, Jwan Pryma Jacukowey Parepiechenkowey, Jak Hawryłowicz, Piotrok Czorny, Jarmoła Maximowicz, Fіlip Chomicz, Stefan Chomicz, Jakub, Paweł, Mikołay, Bohdan, Jurko Ławrynowiczowie, Jwan Siemaszko, Stas Marcinowicz, Michal, Ambrozey, Stefan, Fedor, Siemion Piotrowcowiczowie, Ohapka wdowa. Тє poddani z gruntami мianowanemi, y s przynależnosциami wszelakiemi, y s повинносциами wysz мianowanemi mnie, Andrzeiu Syngurowi, się dostały, a na część zas mnie, Olizara Syngura, тє siedliszczа z gruntami y rozrobkami, czerczezami, sianożєczami y wszelakiemi przynależnosциами się dostały, to iєst мianowicie sidliszczє z dworem oycowskim, zbudowanym z ogrodami, rozrobkami sianożєczami y wszelakiemi повинносциами \ (8) do tego двору mego przynależацєми, siedliszczє Nietekowsчызна y Nieksieniowsчызна. Do tegoz, brat moy, Pan Jendrzey, postapił mnie z miłości braterskiej za wynalazkiem przyjacielskim dla lepszey zgody y miłości braterskiej za odmianę niwe Motuzowska y Hoholczyną, to iєst niwę Ambrozeiowo

teą, a drugą niwę Jarmolinę na Stupiszczach s czerczenami y przynależnościami wszelakimi. Poddani takze na częśc mnie Olizar przynależając ci mianowicie Anton Hohołko y z synem, Artem, Bohdan, Tymoch Szyrniewiczowie, Paweł Hutor z synem Zdanem, Fedor Hutorenko, Fedor Sawicz, Fedor Hutor, Siemion Sawicz y Olexy, Filip, Lewonowey Pryma y Hnat, y Paweł Piekurowie, Siemion Karponos, Miniuk, Szymko, Jasko, Stas. Ktory ten rozdziałek y takie postanowienie miedzy sobą uczyniwszy wiecznie y nieporusznie, to miedzy sobą spokojnie, trymno y przyw to mamy, takze y poddani nasi z obu stron, jako y my uzywali, y oni uzywac mają spokojnie, bez wszelakiey przeszkody, jeden przeciw drugiego. A iezeliby jeden drugiemu z nas y poddanym naszym, jaką przeszkodę, w czymkolwiek uczynił, tedy ma przepadac za ręki, albo winy sto złotych polskich, dając moc od siebie pozwac do kazdego prawa y urzędu grodzkiego, ziemskiego y trybunalskiego, a dla lepszey pewnosci y mocy mamy y powinni będziemy ten dział y postanowienie nasze takowę sobie przyznac na rokach ziemskich Kiiowskich, o Trzech Krolach Święcie Rzymskim, wedlug nowego calendarza, sądzonych y odprawowanych w roku da Pan Bog przyszlým tyścią szesc set siedmnastym, a iesliby tę niedoszły, tedy po nich, \ (8 зворот) которę napewney będą sąдзоне. Toz powinni będziemy wykonac pod zakładem na kazdego z nas winy sta złotych polskich, iesliby ktory z nas temu postanowieniu y rozdziałkowi naszemu dosic uczynic y wykonac nie chciał, dając moc za tym listem naszym siebie pozwac do kazdego prawa y sądu grodzkiego, ziemskiego y trybunalskiego, a co sie dotycze, przywileiow y listow na tę maiętnosc naszą służących, tę do xiąg actykowac, iesli ktory z nas tego będzie potrzebował, gdyz ja, Andrzey, jako brat starszy, te sprawy u siebie mam y chowam. Do ktorego listu naszego listu y postanowienia ja, Andrzey Syngur, ręką swą własną podpisalem się y pieczęc przyłożył, A ja, Olizar Syngur, nie umiejąc pisac, pieczęc swą przyworzywszy obydwu ustnie prosilismy o przylozenie pieczęci y o podpis rąk jch Mosciov Panow przytaciol nizey podpisanych pisan [...] roku y dnia wyzy mianowanego y napisanego y того орииналу листу дальшого печати притмънення ихъ пять а подыпис рукъ тыми слова Аньдрея Синьгуръ рукою xiадз Łukasz Rozanesky, Kanonik Kiiowsky, Marfey Trypolsky ręką własną, ustnie proszony pieczętarz od osob wyzy pomienionych przy pieczęci, ręką podpisał Mikołay Rembiesky ręką Jan Sokołowsky Generał ręką swą A на тыліле того \ (9) орииналу делу вечистого сусцепта его мл: Пана Стефана Аксака судьи Земьскего Киевскего тими слова есть написана Anno Domini tyścią szescset trzydziestego szostego, dnia piętnastego January, za oczewistym podaniem per oblatam u sądu przez Pana Pieslaka Suscepta Stepchan Aksak sędzia Ziemsky Kiiowsky Котори ето оригинал делу вечастого за поданьемъ и прозьбою з вишь мянованого подаваючого а за моимъ урядовимъ приняьемъ до кънигъ нинешньнихъ Кгородськихъ Овъруцькихъ слово в слово есть уписано.

Показчик слів та словоформ української частини тексту	книги, к̄нигъ Кончаковъскимъ котори, котории, которого
а	
абы	лежачими, лежачими
Аксака, Акъсака	листьу
акътами	маѣт
Андрѣем, Ан̄дрѣемъ,	мая
Ан̄дрѣя	межи
быль, есть, естъ	мѣца (мѣсяца)
братѣю	милости, мл̄тями, мл̄,
будучими	мл̄ (милость)
ввоєводстве	Михаломъ
в, въ, в	моимъ
вечастого, вечистого	мянованого
вишь (вишь	на
мянованого)	намесъникомъ
вписаня, вписаныи	написана, написаною
дѣдичными	нижеи
дальчого	нинешънис,
двадцат	нинешнихъ, нинешънихъ,
дѣдичными	нинешъними
дѣл, делу, делу, дель	о чомъ
дѣя	облята
для	Овруцького,
до	Овруцькомъ, Овруцькихъ,
добрами	Овруцькихъ
уписано (єсть	Олизаром,
уписано)	Олизаромъ
ego (ego кр милости,	онъ
ego мл̄.)	описуєт
з	оригинал, ориинал,
за	оригиналу, орииналу, на
замъку (в замъку)	оригинале
земьского, земьскего	осмог (осмого)
и	передо м̄ною
инсеровании	перъсоналитеръ
их, ихъ (их мл̄тями)	пан, пана, паны
кгородьскомъ, кгородск	пер̄ облятам
ими,	печати
кгородьскихъ,	повѣте
Киевського,	подаваючого
Киевскомъ, Киевскего	подавши, подаль

	словоформ	польської
поданъемъ	частини	тексту
подъпис	<i>a</i>	
подъстароства	<i>aby</i>	
презь	<i>Aksak</i>	
принять, примуючи	<i>aktykować: актыkowac</i>	
принятьемъ	<i>albo</i>	
притмъненя	<i>Ambrożej: Ambrozey</i>	
прозьбою	<i>Ambrożejowy:</i>	
просил	<i>Ambrozeiowo</i>	
пять	<i>Andrzej: Andrzej,</i>	
рожного, урожныи	<i>Andrzej, Andrzeiowi, Andrzeiu</i>	
року	<i>Anno Domini</i>	
рукою, рукъ	<i>Anton</i>	
се (так се)	<i>Artem</i>	
семъдесять	<i>bez</i>	
слова, слово в слово	<i>Bohdan</i>	
себе (в себе)	<i>bracia</i>	
списаьи	<i>brat</i>	
становши	<i>bratanek: bratankowie</i>	
старостинъскими	<i>bratorski: bratorskiey</i>	
Стефана	<i>Bużyzynszczyzna</i>	
судьи, судю	<i>być: będą, będzie</i>	
сусцепта, сусцьпътою	<i>potrzebował,</i>	
Синьгуръ,	<i>będziem, będziemy, byli, iesmy,</i>	
Сынкгурами, Сынкгурами	<i>iest, jest</i>	
теди	<i>Bóg: pomocą Bożą,</i>	
так	<i>Pan Bog</i>	
тоть, того, тыми	<i>chcieć: chciał</i>	
Трипольскии	<i>Chomicz</i>	
тыле [?] (на тыле)	<i>chować: chowam</i>	
тыліле [?] (на тыліле)	<i>ci</i>	
тысеча	<i>co</i>	
у	<i>cokolwiek:</i>	
урядъ, урядовимъ,	<i>czymkolwiek</i>	
вряде (на вряде)	<i>czas: czasu</i>	
учиненымъ	<i>czerczeż / czercież:</i>	
четвертого	<i>czerczenami [?], czerczezami,</i>	
читаломъ	<i>czerczeze</i>	
шестъсотъ	<i>część: część</i>	
ширеи	<i>Czorny</i>	
Янь	<i>czynić: czyniąc</i>	
	<i>da</i>	
	<i>dawać: dając</i>	
Покажчик слів та		

<i>dla</i>	<i>January</i>
<i>do</i>	<i>Jarmoła</i>
dostać się: <i>dostały się</i>	Jarmolin: <i>Jarmolinę</i>
dostać: <i>dostały</i>	Jaško: <i>Jasko</i>
dosyć: <i>dosic</i>	<i>jeden, jeden przeciw</i>
dotyczyć: <i>dotycze</i>	<i>drugiego</i>
drugi: <i>drugą, drugiemu</i>	Jędrzej: <i>Jendrzey</i>
dwór: <i>dwora, dworem,</i>	<i>Jerko</i>
<i>dworu</i>	jeśli: <i>jesli, iesliby</i>
<i>dział, działu</i>	jeżeliby: <i>iezeliby</i>
dzień: <i>dnia</i>	<i>Jurko</i>
<i>Fedor</i>	<i>ja</i>
<i>Fedora</i>	kalendarz: <i>calendarza</i>
Filip: <i>Filip</i>	<i>kanonik</i>
Filon: <i>Filon</i>	<i>Karponos</i>
gdyż: <i>gdyz</i>	każdy: <i>kazdego,</i>
generał: <i>generall</i>	<i>kazdego z nas</i>
grodzki: <i>grodzkiego</i>	Kijowski: <i>Kiiowskich,</i>
grunt: <i>gruntami, grunty</i>	<i>Kiiowsky</i>
<i>Hawryłowicz</i>	<i>Kondrat</i>
<i>Hnat</i>	Korszczyńszczyzna:
<i>Hodunowskie</i>	<i>Korczynszczyzna</i>
Hoholczyzna:	kożdy: <i>kozdego</i>
<i>Hoholczyną</i>	ksiądz: <i>xiądz</i>
<i>Hohołko</i>	księga: <i>xiąg</i>
<i>Hutor</i>	który: <i>ktorę, ktorego,</i>
<i>Hutorenko</i>	<i>ktory, ktory z nas, ktorym</i>
<i>i</i>	Ławrynowicz:
iz: <i>y z</i>	<i>Ławrynowiczowie</i>
i: <i>y</i>	lepszy: <i>lepszey</i>
ich miłość: <i>jch</i>	Lewonowa:
<i>Ml(s)ciow</i>	<i>Lewonowey</i>
ich mość: <i>jch Mosciow</i>	list: <i>listem, listu, listow</i>
interczyza: <i>jntercyzie,</i>	<i>Łukasz</i>
<i>jntercyzy</i>	Łukaszowicz:
Iwan: <i>Jwan</i>	<i>Łukaszowiczowie</i>
Iwanowicz: <i>Jwanowicz</i>	maiętność: <i>maiętnosc</i>
<i>ja, mnie</i>	<i>Makarowicz</i>
Jacukowa: <i>Jacukowey</i>	Maksymowicz:
<i>jak</i>	<i>Maximowicz</i>
jaki: <i>jaką</i>	Mamyjło: <i>Mamiyło</i>
jako, <i>jakosmy</i>	<i>Marcinowicz</i>
<i>Jakub</i>	Marfej: <i>Marfey</i>
<i>Jan</i>	mianowany:

<i>mianowaną, mianowanego, mianowanemi, mianowicie</i>	oczewisty: <i>oczewistym od</i>
Michał: <i>Michał</i>	odmiana: <i>odmianę</i>
mieć: <i>ma, maia, mam,</i>	odprawowany:
<i>mamy</i>	<i>odprawowanych</i>
miedzy: <i>miedzy,</i>	ogrod: <i>ogrodami</i>
<i>miedzy sobą</i>	<i>Ohapka</i>
miesiąc: <i>miesiąca</i>	ojcowski: <i>oycowskim</i>
Mikołaj: <i>Mikołaj</i>	Oleksa: <i>Olexy</i>
miłość: <i>miłości, ml(st),</i>	<i>Olizar, Olizara</i>
<i>ich miłość, ich mość</i>	on: <i>jego</i>
Miniuk	<i>oni, ich, nich, jch, po</i>
Miszko: <i>Misko</i>	<i>nich</i>
moc, <i>mocy</i>	ośmnaście: <i>osmnastego</i>
<i>Motuzowska</i>	osoba: <i>osob</i>
Mozyrskij:	<i>pan, pana, panow</i>
<i>Mozyrskiego</i>	Parepieczenkowa:
<i>my, nas</i>	<i>Parepieczenkowej</i>
mój: <i>moy, mego</i>	<i>Paweł</i>
na: <i>na czesc mnie, na</i>	<i>per oblatam</i>
<i>rokach ziemskich</i>	<i>Perepieczenko</i>
napewniej: <i>napewney</i>	pewność: <i>pewnosci</i>
napisany: <i>napisanego</i>	pieczęć: <i>pieczęć,</i>
nasz: <i>nasi, naszą,</i>	<i>pieczęci</i>
<i>nasze, naszego, naszemu,</i>	<i>pieczętarz</i>
<i>naszym</i>	<i>Piekurowie</i>
<i>nie</i>	pierwiej: <i>pierwiej</i>
<i>niedoszły</i>	Pieślaka: <i>Pieślaka</i>
<i>Nieksieniowszczyzna</i>	piętnasty: <i>piętnastego</i>
niepohilając:	<i>Piotrok</i>
<i>niepochiliając</i>	Piotrowcowicz:
<i>nieporuszenie</i>	<i>Piotrowcowiczowie</i>
Nietejkowszczyzna:	pisać: <i>pisac</i>
<i>Nieteykowszczyzna</i>	pisarz: <i>pisarza</i>
niwa: <i>niwe, niwę</i>	<i>po</i>
niżej: <i>nizey</i>	<i>pod</i>
nowy: <i>nowego</i>	podanie: <i>za podaniem</i>
o	poddanyj: <i>poddani,</i>
oba: <i>obu</i>	<i>poddanych, poddanym</i>
oblata: <i>oblatam</i>	<i>podpis</i>
obrać: <i>obrawszy</i>	podpisać: <i>podpisał,</i>
Obuchowicz:	<i>podpisałem</i>
<i>Obuhowicza</i>	podpisany:
<i>obydwa</i>	<i>podpisanych</i>

podzielić: <i>podzielili</i>	rozdziałek: <i>rozdziałek,</i>
<i>pola</i>	<i>rozdziałkowi</i>
pomoc: <i>pomocą</i>	rozebrać: <i>rozebrali</i>
posiedlić: <i>posiedliwszy</i>	rozrobić: <i>rozrobionę</i>
postanowić:	rozrobki: <i>rozrobkami</i>
<i>postanowili</i>	sąd: <i>sądu</i>
<i>postanowienie,</i>	sądzony: <i>sądzoną,</i>
<i>postanowienia, postanowieniu</i>	<i>sądzonych</i>
postępować: <i>postąpił</i>	<i>Sawicz</i>
<i>powinni</i>	<i>sędzia</i>
powinność:	September: <i>Septembra</i>
<i>powinnosciami</i>	sianożęć: <i>sianożęci,</i>
pozwać: <i>pozwać</i>	<i>sianożęczami</i>
prawo: <i>prawa</i>	<i>się, sie</i>
prosić: <i>prosilismy</i>	<i>siebie, sobą, sobie,</i>
prosić: <i>proszony</i>	<i>siebiesmy</i>
<i>Pryma</i>	siedemnasty:
przepadać: <i>przepadac</i>	<i>siedmnastym</i>
<i>za ręki</i>	<i>siedliszcze, sidliszcze,</i>
przeszkoda:	<i>siedliszcza</i>
<i>przeszkodę, przeszkody</i>	<i>sieliszcze</i>
<i>przez</i>	<i>Siemaszko</i>
<i>przy</i>	<i>Siemion</i>
przyjaciel: <i>przyiacielia,</i>	służący: <i>służących</i>
<i>przyjacielskim, przyjacioł</i>	Sokołowski:
przyłożenie:	<i>Sokołowsky</i>
<i>przyłożenie</i>	<i>Sołohub</i>
przyłożyć: <i>przyłożył</i>	spokojnie: <i>spokojnie</i>
przyłożyć:	sposob: <i>sposobem</i>
<i>przyworzywszy</i>	sprawa: <i>sprawy</i>
przynależeć:	<i>starszy</i>
<i>przynależące, przynależące,</i>	<i>Stas</i>
<i>przynależącemi</i>	<i>Stefan, Stepchan</i>
przynależność:	<i>sto, sta</i>
<i>przynależnosciami</i>	strona: <i>stron</i>
przyszły: <i>przyszłym</i>	Stupiszczca:
<i>przyw [?]</i>	<i>Stupiszczach</i>
przywilej: <i>przywileiow</i>	suscept: <i>suscepta</i>
przyznać: <i>przyznac</i>	<i>swą</i>
ręka: <i>rąk, ręką</i>	święto <i>rzymskie:</i>
Rembieski: <i>Rembiesky</i>	<i>Swęcie Rzymskim</i>
rodzony: <i>rodzeni</i>	syn: <i>synami, synem</i>
rok: <i>roku</i>	<i>Syngur, Syngura,</i>
Różanieski: <i>Rozanesky</i>	<i>Syngurowi, Syngurowie</i>

sześćset: <i>szescset</i>	<i>według</i>
szesnasty: <i>szesnastego</i>	<i>wiecznie</i>
<i>Szulha</i>	<i>wieczysty</i>
<i>Szymko</i>	wierzyć: <i>wierzeli</i>
Szyrniewiczowicz:	wina: <i>winy</i>
<i>Szyrniewiczowie</i>	własna: <i>własną</i>
szósty: <i>szostego</i>	wszelaki: <i>wszelakiami,</i>
ta: <i>tey</i>	<i>wszelakiey</i>
<i>tak</i>	wszystki: <i>wszystkiemu</i>
taki: <i>takie, takim</i>	wykonać: <i>wykonac</i>
<i>takową</i>	wynalazek:
także: <i>takze</i>	<i>wynalazkiem</i>
<i>tedy</i>	wysadzić: <i>wysadziwszy</i>
<i>ten, te, tę, teą, tego,</i>	<i>wysz</i>
<i>temu, tym</i>	wyży: <i>wyży, wyży</i>
<i>to</i>	<i>pomienionych</i>
toż: <i>toz</i>	<i>z, s, z nas, z synem</i>
trybunalski:	<i>za, za wynalazkiem</i>
<i>trybunalskiego</i>	zakład: <i>zakładem</i>
<i>trymno</i>	zaś: <i>zas</i>
Trypolski: <i>Trypolsky</i>	zbućać: <i>zbudował,</i>
Trzy Króć: <i>Trzech</i>	<i>zbudowanym</i>
<i>Krolach</i>	<i>Zdan: Zdanem</i>
trzydziesty:	zgoda: <i>zgoda, zgody</i>
<i>trzydziestego</i>	ziemski: <i>ziemsky,</i>
<i>Tymoch</i>	<i>ziemskiego</i>
<i>tysiąc</i>	złoty polski: <i>złotyć</i>
<i>Tyszko</i>	<i>polских</i>
<i>u, u siebie</i>	zobopólny: <i>zobopolną,</i>
uczynić: <i>uczynic,</i>	<i>zopolnego</i>
<i>uczynił, uczynili, uczyniwszy,</i>	
<i>uczynionemu</i>	
Udodowiczowicz:	
<i>Udodowiczowie</i>	
<i>Udodowczyzna</i>	
umieć: <i>umieić</i>	
urząd: <i>urzędu</i>	
<i>ustnie</i>	
używać: <i>uzywac,</i>	
<i>uzywali</i>	
<i>w</i>	
<i>Wacsuła [?]</i>	
Waśko: <i>Wasko</i>	
<i>wdowa</i>	

Юлія ЮСИП-ЯКИМОВИЧ

СЛОВОВІРНІ ОНОМАТОПОЕТИЧНІ МОДЕЛІ НАРОДНОЇ МОВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ ЗВУКОВИХ ВРАЖЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ІМПРЕСІОНІСТСЬКІЙ ПОЕТИЦІ

До проблеми співвідношення мови і літературної художньої творчості багато внесли В. Гумбольдт, Г. Штейнталь, М. Лацарус, І. Герберт, О. Потєбня, І. Франко. Їхні міркування стосувалися розуміння мови як діяльності, ролі слова в перетворенні образу в поняття, внутрішньої форми слова, суб'єктивного і об'єктивного в слові, співвідношення слова і уявлення, динаміки словесно-образних асоціацій.

Глибокі наукові спостереження над художньою природою слова, розуміння взаємодії мови, художнього мислення і художнього мовлення містить праця І.Я. Франка “Із секретів поетичної творчості”¹.

Художнє мовлення виникло на природі загальнолюдської, загальнонародної мови, якій притаманний процес постійного поступового нагромадження все нових і нових художніх “заготовлювань”. Цей процес пов'язаний із образним характером і пізнавальною суттю психологічних форм відображення дійсності, позначених знаками мови. Початок художнього зображення “почасти лежить уже в мові, ... а почасти і в нашій психології і в тім зчіплюванні образів, що є в значній часті основою нашого думання”².

Матеріал для художнього мислення постачають “змисли” людини (відчуття). Пізнання, як відомо, відбувається через відчуття, які виникають завдяки людським органам (вуха, очі, ніс і т. д.), що забезпечують сприйняття навколишньої дійсності. І.Я. Франко, окресливши роль зору, слуху, смаку, запаху у пізнавальному процесі людиною навколишнього світу, так формулює розуміння природи і чуттєвого змісту мови, якою користуються письменники:

“Відповідно до цього і наша мова – найбагатша на означення зору, менше багата, але все-таки багата на означення

Граматика

¹ Франко І. Я. Із секретів поетичної творчості // Зібрання творів у 50-и томах. – Т. 31. – К.: Наукова думка, 1981.

² Франко І. Я. Вказана праця. – С. 108 – 109.